

Historia Grabowca

Monografia greckokatolickiej oraz prawosławnej parafii Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Bereściu

....

Renata Kulik, Henryk Kulik

Wszelkie prawa autorów zastrzeżone

Część I

Monografia greckokatolickiej parafii Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Bereściu -1648-31.12.1874

1. Wstęp

2. Parafia greckokatolicka w Bereściu na przestrzeni dziejów

Parafia Bereść w dekanacie chełmskim diecezji chełmskiej

W 1648 roku w Bereściu została wybudowana drewniana cerkiew¹.

16 listopada 1731 roku cerkiew dysponowała gruntami potwierdzonymi przez Joannę z Poniatowskich, primo voto *Grandeckiej*, secundo voto *Żelskiej* dziedziczkę dóbr Beresteczko. Cerkiew wówczas miało prawo warzenia piwa i gorzałki na własne potrzeby².

16 listopada 1744 roku wizytację cerkwi Narodzenia Najświętszej Panny, leżącej w dobrach Józefa Ołtarzewskiego, przeprowadził biskup chełmski i bełski Felicjan Feliks Wołodkowicz. Wówczas parochem cerkwi był ks. Daniel Pokorski mający lat 53³.

16 listopada 1744 roku Cerkiew była w dobrym stanie. Do cerkwi prowadziły jedne drzwi a do babinca dwoje drzwi. Cerkiew miała trzy okna a w przy ołtarzu dwa. Ołtarz wielki był roboty snycerskiej i porządnie zrobiony. Przy cerkwi stała dzwonnica z dwoma dzwonami. Sygnaturka była na kopule raz dwa dzwony przy elewacji. Na ogrodzie ciągnącym się do karczmy stała plebania, która miała izbę wraz z piekarnią. Były także budynki ekonomiczne wystawione przez parocha ks. Daniela Pokorskiego: dwie stodoły „dylowane” (belki poziome są wsuwane ciasno w otwory wycięte w belkach pionowych), szopa z chrustu⁴.

Kolatorem cerkwi był Józef Ołtarzewski (-16.11.1744-)⁵.

16 listopada 1744 roku na wyposażeniu cerkwi były następujące przedmioty:

- drewniana puszka pro venerabili malarska, połączana z sukienką karmazynową obrębiona złotem z galonem złotym,
- antymis (szt. 2),
- korporał (szt. 3),
- aparat „morowy” czerwony wraz ze stułą i zarękawkami oraz welum z tego samego materiału,
- aparat kitajkowy różowy,
- aparat kitajkowy zielony wraz ze stułą i zarękawkami oraz welum z tego samego materiału,
- aparat adamaszkowy niebieski wraz z zarękawkami,
- sukienka na obrazie Najświętszej Panny, z srebrnego materiału ze złotymi szlaczkami,
- zasłonka kitajkowa niebieska (szt. 2),
- chusta kitajkowa niebieska,
- zasłonka harasowa zielona,
- zasłonka kitajkowa duża stara (szt. 3),
- alba (szt. 2),
- antepedium (szt. 2; kitajkowe),

¹ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 53.

² APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 222, 223.

³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 222, 223.

⁴ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 222, 223.

⁵ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 222, 223.

- chustki różne (szt. 24),
- kielich srebrny i z patyną, w środku pozłacany,
- kielich cynowy,
- lichtarz mosiężny (szt. 2),
- lichtarz blaszany (szt. 2),
- lampa blaszana,
- trybularz mosiężny stary,
- korona srebrna na obrazie Najświętszej Panny (szt. 2),
- korona srebrna na obrazie św. Mikołaja
- sznur pereł (szt. 1),
- sznur koralików (szt. 4),
- krzyż cynowy (szt. 1).

16 listopada 1744 roku w cerkwi był księgi:

- mszał wileński (drukowany),
- trefłoł (drukowany),
- trebniki (drukowane).

Parafia Bereść w dekanacie grabowieckim diecezji przemyskiej

Parafia Bereść w dekanacie grabowieckim diecezji chełmskiej 1820-1875

Greckokatolicka parafia Bereść należała do dekanatu grabowieckiego diecezji chełmskiej (-1824-1862-)⁶.

Według stanu na 8/20 października 1842 roku w parafii greckokatolickiej w Bereściu (razem z filią w Zawalowie?) było 50 „dymów” – gospodarzy grekokatolików. Kolatorem cerkwi był Władysław (?) Tuszowski. Parafia płaciła diakowi 3 ruble i 75 kopiejek. Diak mieszkał w domu przeznaczonym na „kruparnię”, wybudowanym na gruncie plebana⁷.

⁶ Rocznik 1824, s. 77; Rocznik 1826/27, s. 168; APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 53; Rzemieniuk USP, s. 203.

⁷ APL ChKG, O diakach, śpiewakach i bractwach, sygn. 35/95/0/14/1167, k. 262.

Odcisk 1 – Rok 1856, 5 kwietnia. Odcisk pieczęci urzędowej Urzędnika Stanu Cywilnego Parafii RG (rytu greckiego) w Bereściu (Bereście, ze zbiorów Andrzeja Karczmarczuka).

W 1862 roku cerkiew parafialna w Bereściu (dekanat grabowiecki diecezji chełmskiej) pod wezwaniem Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny była drewniana wybudowana w 1648 roku. Cerkiew była w dobrym stanie. Kolatorem cerkwi był Julian Świdziński⁸.

W 1862 roku oprócz cerkwi parafia miała dom drewniany dla plebana przy cerkwi (2 pokoje i 1 izba czeladnicza, 7 łokci x 4 łokcie), dom drewniany dla diaka (do remontu) oraz zabudowania ekonomiczne, tj. stodołę, szpichlerz, szopę i oborę⁹.

W 1862 roku w parafii było 463 parafian, 29 chrztów, 29 ślubów, 7 zgonów¹⁰.

W 1863 roku liczba parafian wynosiła 463¹¹.

Do parafii greckokatolickiej w Bereściu należała cerkiew filialna św. Demetriusza Męczennika w Zaborcach należała (-1810-1875)¹². Patrz „Ogólny wykaz księży ...”.

3. Podstawowe informacje

3.1. Księgi metrykalne

3.2. Statystyka urodzeń, ślubów, zgonów

Tabela 1 – Statystyka urodzeń, ślubów, zgonów (po znaku + podane są liczny z cerkwi Zaborce)¹³

⁸ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 53.

⁹ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 57.

¹⁰ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 107.

¹¹ Spis DGCh 1863, s. 8.

¹² Spis DGCh 1863, s. 8; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/147, k. 47; Słownik GKP T14, s. 196; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 53; APL APL APGB, sygn. 35/1619/0/1/11; APGB, sygn. 35/1619/0/1/8; APGB, sygn. 35/1619/0/1/20.

¹³ APL APGB, sygn. 35/1619/0/1/1; APL APGB, sygn. 35/1619/0/2; APL APGB, sygn. 35/1619/0/2.4/17; APL APGB, sygn. 35/1619/0/2.4/28; APL APGB, sygn. 35/1619/0/2.4/43; APL APGB, sygn. 35/1619/0/2.4/63; APL APGB, sygn. 35/1619/0/2.4/64; APL APPB, sygn. 35/1632/0/1.4/1;

Rok	Liczba			Rok	Liczba		
	urodzeń	ślubów	zgonów		urodzeń	ślubów	zgonów
1810	18	1	11	1843			
1811	32	6	44	1844			
1812	25	5	43	1845			
1813				1846			
1814				1847			
1815				1848			
1816				1849			
1817	27	13	8	1850			
1818				1851	32	4	26
1819				1852			
1820				1853			
1821				1854			
1822				1855			
1823				1856			
1824				1857			
1825				1858			
1826	21	2	27	1859			
1827				1860			
1828				1861			
1829				1862			
1830				1863			
1831				1864			
1832				1865			
1833				1866			
1834				1867			
1835				1868			
1836	24+11	15	24+27	1869			
1837				1870			
1838				1871			
1839				1872			
1840				1873	27	5	29
1841				1874	27	6	25
1842				1875	4 z 23		

4. Wykaz proboszczów, administratorów greckokatolickiej parafii w Bereściu

4.1. Chronologiczny wykaz proboszczów, administratorów

Tabela 2 – Wykaz proboszczów i administratorów parafii greckokatolickiej w Bereściu

L.p.	Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy w Bereściu	Miejsce pochówku
1	Daniel Pokorski	-1738-16.11.1744-	
2	Grzegorz Kowszewicz	-1790-1795-; paroch	
3	Onufry Własiewicz, 1777-1851	1808??-04.01.1851; proboszcz	Bereść, cm.
4	Michał Własiewicz, 1820-	04.01.1851-01.09.1851; administrator	
5	Antoni Zawalski, 1827-1887	02.09.1851-1856-; administrator	
6	Nestor Słabniewicz, 1831-1897	luty 1857-; administrator	
7	Aleksander Groszkowski, 1817-1873	-1856-1862; administrator	Horyszów Ruski, cm.
8	Emilian Zaremba, 1839-	1862-1863-; administrator	
9	Jan Śmigielski ¹⁴ , 1819-1880	prawdopodobnie 1868- 28.11.1873	
10	Klemens Telichowski	29.11.1873- ok. 15.03.1875	

5. Proboszczowie, administratorzy parafii greckokatolickiej w Bereściu

5.1. Groszkowski Aleksander, 1817-1873

Proboszcz parafii Horyszów Ruski i jednocześnie administrator parafii Bereść (-1856-1862)¹⁵.

Więcej, patrz „Monografia parafii greckokatolickiej Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Grabowcu”.

5.2. Kowszewicz Grzegorz

Paroch parafii Bereść (-1790-1795-)¹⁶.

Żona: Anastazja, 1751-1831. Urodziła się w 1751 roku, córka Zachariasza i Ewy małżonków Lelikowiczów. Zmarła, w wieku 80 lat, 24 sierpnia 1831 roku w Bereściu¹⁷.

Dzieci:

- syn ...
- Marianna, 1787-1854. Patrz hasło: Własiewicz Onufry.

5.3. Pokorski Daniel, 1691-

¹⁴ Był jeszcze jeden ksiądz o tym samym nazwisku i imieniu urodzony w 1786 roku.

¹⁵ Kopie dokumentów z 1856 ze zbiorów Andrzeja Karczmarczuka; APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 93.

¹⁶ APL APRG, sygn. 35/1824/0/1/7, k. 162; APL APGB, sygn. 35/1619/0/2, k. 69, 71, 73, 77.

¹⁷ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/2, k. 18/10; APL APGB, sygn. 35/1619/0/2.4/43, k. 41/1; APL APGB, sygn. 35/1619/0/2.4/23, k. 48/47.

Urodził się w 1691 roku (około).

Prezbiter parafii Bereść (-1738-16.11.1744-)¹⁸.

Zmarł przed 1785 rokiem.

Żona: Marianna (przed 1785; prawdopodobnie późniejsza żona Jana Skóry). Syn: Konstanty¹⁹.

5.4. Słabniewicz Nestor, 1831-1897, administrator

Urodził się 18 października 1831 roku, syn Juliana (proboszcza parafii Nowosiółki) i Marianny z Teraszkiewiczów małżonków Słabniewiczów. Uczęszczał do Szkoły Elementarnej w Tyszowcach (1843-1845), Szkoły Powiatowej w Hrubieszowie (ukończył cztery klasy). Wyświęcony w 1856 roku²⁰.

Administrator parafii Bereść²¹ (luty 1857-).

Administrator i proboszcz parafii Nowosiółki²² (administrator: -1859-, proboszcz: 1863-1865-).

Dziekan tyszowiecki (-1858-).

Zmarł 29 sierpnia 1897 roku²³.

Dzieci:

- Cyryl, 1864-. Patrz hasło: Słabniewicz Cyryl, „Ogólny wykaz księży ...”.

5.5. Śmigielski²⁴ Jan, 1819-1880, administrator

Urodził się 18 stycznia 1819 roku²⁵ (wg innego źródła urodził się w 1821 roku w Królestwie Polskim w rodzinie duchownego)²⁶. Uczęszczał do świeckiej szkoły w miejscowości Łuków (4 klasy). Następnie uczęszczał do Seminarium Duchownego w Chełmie. Wyświęcony 9 listopada 1845 roku²⁷.

Administrator parafii Terespol²⁸ (prawdopodobnie 1845-1855; raczej od 1847 roku, kiedy zmarł poprzedni proboszcz), Przegaliny²⁹ (1855-1863-; dekanat wisznicki). Z probostwa w parafii Przegaliny został usunięty za „zły wpływ” na parafian, tj. parafianie śpiewali w języku polskim.

Administrator parafii Bereść³⁰ (1868-28.11.1873). Od 1874 roku internowany w

¹⁸ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/5, k. 504, 577; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/107, k. 222, 223.

¹⁹ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/14, k. 14.

²⁰ APL ChKG, Akta osobiste. Słabniewicz Nestor, sygn. 35/95/0/12.3/1018, k. 1.

²¹ APL ChKG, Akta osobiste. Słabniewicz Nestor, sygn. 35/95/0/12.3/1018, k. 3.

²² APL ChKG, Akta osobiste. Słabniewicz Nestor, sygn. 35/95/0/12.3/1018, k. 9; AAL ChKG [Akta dotyczące ks. Nestora Słabniewicza administratora i proboszcza parafii Nowosiółki], sygn. 35/95/0/12.3/1019, k. 1; Spis DGCh 1863, s. 20.

²³ AAL ChKG [Akta dotyczące ks. Nestora Słabniewicza administratora i proboszcza parafii Nowosiółki], sygn. 35/95/0/12.3/1019, k. 25.

²⁴ Był jeszcze jeden ksiądz o tym samym nazwisku i imieniu urodzony w 1786 roku.

²⁵ APL ChKG, Akta osobiste Chrościewicz Cyrylli, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 16.

²⁶ Kołbuk Witold, Duchowieństwo unickie w Królestwie Polskim 1835-1875, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin, 1992, s. 167; Trojanowska Maria, s. 410.

²⁷ APL ChKG, Akta osobiste Chrościewicz Cyrylli, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 16.

²⁸ APL ChKG, Akta osobiste Chrościewicz Cyrylli, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 14.

²⁹ APL ChKG, Akta osobiste Chrościewicz Cyrylli, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 14; Spis DGCh 1863, s. 23.

³⁰ APL APGB, sygn. 35/1619/0/2.4/63.

Siedlcach.

Zmarł prawdopodobnie w 1880 roku³¹.

5.6. Telichowski Klemens

Proboszcz parafii Bereść³² (29.11.1873-ok. 15.03.1875).

5.7. Własiewicz Michał, 1820-

Urodził się w 1820 roku. Wyświęcony w 1845 roku.

Administrator parafii Bereść³³ (04.01.1851-01.09.1851). Proboszcz parafii Rakołupy (-1856-1863-)³⁴.

Żona: Karolina ze Skalskich. Urodziła się w 1825 roku (około).

Dzieci:

- Julian, 1856-. Urodził się 4 lipca 1856 roku we wsi Plisków (parafia r.g. Rakołupy).

5.8. Własiewicz Onufry, 1777-1851

Urodził się w 1777 roku w Królestwie Polskim (Grabowcu?), syn Grzegorza i Marianny z Kozłowskich małżonków Własiewiczów (obywateli Grabowca)³⁵. Ukończył świecką szkołę w Zamościu (6 klas). Następnie uczęszczał do Generalnego Seminarium Duchownego we Lwowie (1800-1805). Wyświęcony w 1805 roku.

Proboszcz parafii Bereść (1808??-04.01.1851) i Zaborce (-1822-). Ojciec chrzestny Floriana Dzikowskiego (1840). Świadek sporządzenia aktu małżeństwa między Józefem Kowaczem a Józefą z Olszewskich w kościele r.l. w Grabowcu (24.08.1836). Mieszkał w Bereściu w domu o numerze 59³⁶.

Zmarł 4 stycznia 1851 roku w Bereściu. Pochowany na cmentarzu parafialnym w Bereściu³⁷.

Żona: Marianna z Kowszewiczów. Urodziła się w 1787 roku (około), córka ks. Grzegorza (patrz hasło: Kowszewicz Grzegorz) i Anastazji z Lelikowiczów małżonków Kowszewiczów. Zmarła, jako wdowa, w wieku 67 lat, 5 grudnia 1855 roku w Dubie (parafia r.g. Dub)³⁸.

Dzieci:

- Jan, 1806-1827. Zmarł 28 października 1827 roku w Bereściu, mając 21 lat.³⁹
- Filip, 1810-. Patrz: „Ogólny wykaz księży ...”.
- Daria/Dorota, 1813-1813. Urodziła się 31 marca 1813 roku w Bereściu. Zmarła 23

³¹ Kołbuk Witold, Duchowieństwo unickie w Królestwie Polskim 1835-1875, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin, 1992, s. 167; Trojanowska Maria, s. 410.

³² APL APGB, sygn. 35/1619/0/2.4/63; APL APGB, sygn. 35/1619/0/2.4/64; APL APPB, sygn. 35/1632/0/1.4/1.

³³ APL APGB, sygn. 35/1619/0/2.4/43.

³⁴ Spis DGCh 1863, s. 13; APL APGRakołupy, sygn. 35/2112/0/2.4/65, k. 6/18.

³⁵ APL APGB, sygn. 35/1619/0/2.4/43, k. 41/1.

³⁶ Kołbuk Witold, Duchowieństwo unickie w Królestwie Polskim 1835-1875, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin, 1992, s. 167; Rocznik 1824, s. 77; Rocznik 1826/27, s. 168; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 93; APL APRG, sygn. 35/1824/0/2.4/55, k. 771/87; APL APRG, sygn. 35/1824/0/2.4/58, k. 17/34; APL APGB, sygn. 35/1619/0/1/11.

³⁷ APL APGB, sygn. 35/1619/0/2.4/43, k. 41/1.

³⁸ APL APGDub, sygn. 35/1995/0/2.4/30, k. 38/59.

³⁹ APL APGB, sygn. 35/1619/0/1/19, k. 31/15.

grudnia 1813 roku w Bereściu⁴⁰.

- Ewa, 1814-. Patrz GSB, hasło: Podhajecki Franciszek Jan Wincenty.
- Barbara, 1817-. Urodziła się 27 grudnia 1817 roku w Bereściu. Mąż: Antoni Kondratowicz, ur. w 1819 roku w Dorohusku, syn. Klemensa i Ewy z Pinińskich. Ślub 10 lutego 1839 roku w cerkwi r.g. w Bereściu⁴¹.
- Michał, 1820-. Urodził się 21 listopada 1820 roku w Bereściu⁴².
- Bazyli, 1824-1825. Urodził się 24 lutego 1824 roku w Bereściu. Zmarł 2 grudnia 1825 roku w Bereściu⁴³.
- Jan, 1828-1828. Urodził się 8 września 1828 roku w Bereściu. Zmarł 15 września 1828 roku w Bereściu⁴⁴.

5.9. Zaremba Emilian, 1839-

Urodził się w 1839 roku we wsi Sielec, syn ks. Konstantego i Tekli ze Słowickich małżonków Zaremba. Wyświęcony w 1861 roku⁴⁵. Absolwent Seminarium Duchownego Chełmskiego.

Administrator parafii Bereść⁴⁶ (1862-1863-), Husynne⁴⁷ (pow. chełmski;-1863-; jednocześnie z Bereściem), Chyżowice⁴⁸ (-1874-).

W okresie likwidacji Kościoła grekokatolickiego był jednym z księży wzywanych do biskupa⁴⁹.

Żona: Franciszka z Zawalskich. Urodziła się w 1843 roku (około) w Chyżowicach, córka ks. Pawła i Ludwika z Przybyszewskich małżonków Zawalskich. Ślub odbył się, 6 października 1861 roku, w cerkwi r.g. w Chyżowicach⁵⁰.

5.10. Zawalski Antoni, 1827-1887

Urodził się 4 listopada 1827 roku w Stefankowicach (wówczas Stepankowice)⁵¹. Uczęszczał do Szkoły Powiatowej w Hrubieszowie (ukończył cztery klasy)⁵². Po roku pobytu w domu wstąpił, w 1844 roku, do Seminarium Duchownego w Chełmie, które ukończył w 1848 roku⁵³. Wyświęcony na kapłana 8 grudnia 1850 roku⁵⁴.

⁴⁰ APL APGB, sygn. 35/1619/0/1/4, k. 2/5, 22/23.

⁴¹ APL APGB, sygn. 35/1619/0/1/8, k. 13/27; APL APGB, sygn. 35/1619/0/2.4/31, k. 25/4.

⁴² APL APGB, sygn. 35/1619/0/1/11, k. 11/23.

⁴³ APL APGB, sygn. 35/1619/0/1/15, k. 2/4; APL APGB, sygn. 35/1619/0/1/16, k. 21/26.

⁴⁴ APL APGB, sygn. 35/1619/0/1/20, k. 12/16.

⁴⁵ Spis DGCh 1863, s. 8.

⁴⁶ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 93; Spis DGCh 1863, s. 8.

⁴⁷ Spis DGCh 1863, s. 7.

⁴⁸ Sebowicz Mikołaj, „Materyały do dziejów upadku Unii w dyecezyi chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169.

⁴⁹ Sebowicz Mikołaj, „Materyały do dziejów upadku Unii w dyecezyi chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169.

⁵⁰ APL APGChyżowice, sygn. 35/1977/0/2.4/49, k. 26/2.

⁵¹ APL ChKG, Akta osobiste. Zawalski Antoni, sygn. 35/95/0/12.3/1126, k. 12, 19.

⁵² APL ChKG, Akta osobiste. Zawalski Antoni, sygn. 35/95/0/12.3/1126, k. 19.

⁵³ APL ChKG, Akta osobiste. Zawalski Antoni, sygn. 35/95/0/12.3/1126, k. 19.

⁵⁴ APL ChKG, Akta osobiste. Zawalski Antoni, sygn. 35/95/0/12.3/1126, k. 12.

Wikariusz greckokatolickiej parafii Poturzyn⁵⁵ (1850-02.09.1851).

Administrator greckokatolickiej parafii Bereść⁵⁶ (02.09.1851-1856-); 07.09.1851 protokół zdawczo-odbiorczy sporządzony przez dziekana grabowieckiego Teodozego Dyakowskiego).

Administrator parafii Typin⁵⁷ (-1857-październik 1863). Proboszcz parafii Typin⁵⁸ (październik 1863-14.06.1875).

Proboszcz prawosławnej parafii Podwyższenia Krzyża Świętego w Grodysławicach⁵⁹ z filiami Rachanie (św. Symeona) i Werechanie (św. Paraskewii); gmina Rachanie; 14.06.1875-24.02.1887; 24.08.1875 wprowadzenie przez dziekana tomaszowskiego.

Zmarł 24 lutego 1887 roku⁶⁰.

6. Diacy i psalmiści cerkwi r.g. parafialnej Bereść i cerkwi filialnej Zawalów

6.1. Wykaz diaków

Tabela 3 – Wykaz diaków cerkwi parafialnej (parafii greckokatolickiej) w Bereściu (a także cerkwi filialnej w Zawalowie)

Imię/imiona i nazwisko	Okresy pracy/funkcja (biogramy w GSB)
Bazyli Kraśnicki	-1810-1813-; diak cerkwi Bereść
Aleksander Gierowski	-1815-1823-; diak cerkwi Bereść
Teodor Sarabkiewicz/Serabkiewicz	-1828-1836-; diak cerkwi Bereść
Teodor Bojarczuk	-12.10.1842-; diak cerkwi Bereść, Zawalów
Paweł Sękowski	-1851-; diak cerkwi Bereść
Emilian Boniecki	-1871-; diak cerkwi Bereść

⁵⁵ APL ChKG, Akta osobiste. Zawalski Antoni, sygn. 35/95/0/12.3/1126, k. 2, 3.

⁵⁶ APL ChKG, Akta osobiste. Zawalski Antoni, sygn. 35/95/0/12.3/1126, k. 6, 19.

⁵⁷ APL ChKG, Akta osobiste. Zawalski Antoni, sygn. 35/95/0/12.3/1126, k. 12, 18.

⁵⁸ APL ChKG, Akta osobiste. Zawalski Antoni, sygn. 35/95/0/12.3/1126, k. 18.

⁵⁹ APL ChKG, Akta osobiste. Zawalski Antoni, sygn. 35/95/0/12.3/1126, k. 18, 28, 31, 34, 35.

⁶⁰ APL ChKG, Akta osobiste. Zawalski Antoni, sygn. 35/95/0/12.3/1126, k. 40.

Część II

Monografia prawosławnej parafii Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Bereściu

01.01.1875-16.06.1919;

-

1. Parafia prawosławna w Bereściu na przestrzeni dziejów

1.1. Opis dziejów parafii, od 1875 roku

Parafia prawosławna w Bereściu w dekanacie 2. okręgu hrubieszowskiego diecezji chełmsko-warszawskiej, 1875-1905

Parafia prawosławna w Bereściu należała do dekanatu 2. okręgu hrubieszowskiego (1875-1915). Dziekanem był ksiądz z Grabowca⁶¹.

W 1884 roku do tego dekanatu należały także parafie Buśno, **Bereście**, Chyżowice, Dubienka, Werbkowice, Horyszów Ruski, Hostynne, Mołodiatycze, Nieledeu, Miączyn, Peresołowice, Sahryń, Świdniki, Terebiń, Tuczępy, Uchanie, Strzelce. Dekanat liczył 19 parafii⁶².

Natomiast wykaz parafii dekanatu w 1886 roku powiększył się o parafię w Zawalowie. Dekanat liczył 20 parafii⁶³.

Do parafii prawosławnej w Bereściu należała cerkiew w Zaborcach (1875-1882-)⁶⁴.

W 1903 roku do parafii w **Bereściu** należała m.in. miejscowość Peresołowice. W 1903 roku w parafii odbyło się 9 ślubów⁶⁵.

Odcisk 2 – Rok 1903. Odcisk pieczęci Urzędnika Stanu Cywilnego Parafii Prawosławnej w Bereściu. Oryginalny napis: „Чиновникъ Гражданскаго Состоянія Берестякаго Православнаго прихода” (z dokumentu ze zbiorów Andrzeja Karczmarczuka).

Po ukazaniu się carskiego ukazu tolerancyjnego z 17/30 kwietnia 1905 roku podważona została dotychczasowa uprzywilejowana pozycja prawosławia w Królestwie Polskim. Ukaz tolerancyjny umożliwił dawnym unitom i ich potomkom przechodzenie z prawosławia na katolicyzm, skorzystało z tego około 90 tysięcy osób z guberni lubelskiej i siedleckiej⁶⁶. Ukaz

⁶¹ PKLG 1885, s. 76; PKLG 1887, s. 79.

⁶² PKLG 1885, s. 76.

⁶³ PKLG 1887, s. 79.

⁶⁴ APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/7.

⁶⁵ Kopie dokumentów z 1903 ze zbiorów Andrzeja Karczmarczuka.

⁶⁶ Lewalski Krzysztof, „Kościoły chrześcijańskie w Królestwie Polskim wobec Żydów w latach 1855-1915”, Fundacja Na Rzecz Nauki Polskiej, Wrocław 2002, s. 31.

nie przewidywał powrotu byłych unitów do religii przodków⁶⁷.

W tamtym czasie było dużo artykułów w prasie dotyczących przechodzenia byłych unitów na katolicyzm, szczególnie w diecezji chełmskiej. 5 czerwca 1905 roku pewien korespondent czasopisma „Czas”, tak napisał: „Miejscowości, gdzie mówią po polsku, przepadły dla prawosławia, przeszły na katolicyzm najdawniejsze ogniska tutejszej Rusi: Zamość, Szczebrzeszyn, Grabowiec, ...”. Podawano wiele przyczyn tego stanu, m.in. to, że duchowni prawosławni nie mówili kazań po polsku dla tych co mówili tak w domu⁶⁸. Przechodzenie na katolicyzm traktowano jak wyrzeczenie się narodowości rosyjskiej, gdyż nie do pomyślenia było połączenie prawosławny – Polak, czy też katolik – Rosjanin.

Parafia prawosławna w Bereściu w dekanacie 2. okręgu hrubieszowskiego diecezji chełmsko-lubelskiej, 31.07.1905-

31 lipca 1905 roku została ponownie utworzona prawosławna diecezja chełmska przez petersburski Święty Synod. Diecezja funkcjonowała do ewakuacji Rosjan z Królestwa Polskiego w 1915 roku⁶⁹.

Rozporządzenie wykonawcze, z 18 sierpnia 1905 roku Ministra Spraw Wewnętrznych, do ukazu tolerancyjnego wprowadziło kilka utrudnień dla pragnących zmienić wyznanie, m.in. wprowadzono miesięczny okres na wydanie stanowiska prawosławnego proboszcza (tj. rozporządzenie zabraniało prawosławnym przechodzenie na katolicyzm przed wysłuchaniem trzydziestu upomnień swego prawosławnego proboszcza o wyższości prawosławia nad katolicyzmem)⁷⁰.

20 kwietnia **1906** roku biskup diecezji chełmsko-lubelskiej Eulogiusz wizytował cerkiew w **Bereściu**, do której przybył z miejscowości Zaborce a z której wyruszył do Gdeszyna⁷¹.

W **1906** roku parafie prawosławne w Bereściu, Grabowcu należały do dekanatu 2. okręgu hrubieszowskiego (w guberni lubelskiej) a w **1914** roku do dekanatu 2. okręgu hrubieszowskiego (w guberni chełmskiej). Do dekanatu należało 13 parafii, w szczególności **Bereść**, Buśno, Chyżowice, Grabowiec, Horyszów Ruski, Jarosławiec, Mołodiatycze, Miączyn, Nieledeu, Świdniki, Teratyn, **Tuczany**, Uchanie, Zawalów⁷². Przed pierwszą wojną światową (w 1914 roku) na terenie powiatu hrubieszowskiego było 69 cerkwi prawosławnych⁷³.

Parafia prawosławna Bereść w metropolii warszawsko-wołyńskiej, -1919-

Na początku **1919** roku Departament Wyznań Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przeprowadził w większych miastach województwa lubelskiego konferencje dotyczące byłych cerkwi prawosławnych. W mniejszych miejscowościach (przykładowo Cześniki, Grabowiec, Horyszów Polski) takie konferencje prowadzili starostowie lub kierownicy wydziałów ds. wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie.

⁶⁷ Gil – z tradycji, s. 74.

⁶⁸ Czas 1905, Nr 127 (SVI), s. 1.

⁶⁹ Gil – z tradycji, s. 77.

⁷⁰ Kubicki 3/2, s. 152.

⁷¹ CCZ 1906, Nr 7, s. 207.

⁷² PKLG 1906, s. 178; Chełmska, s. 218.

⁷³ Pelica KPL, s. 256.

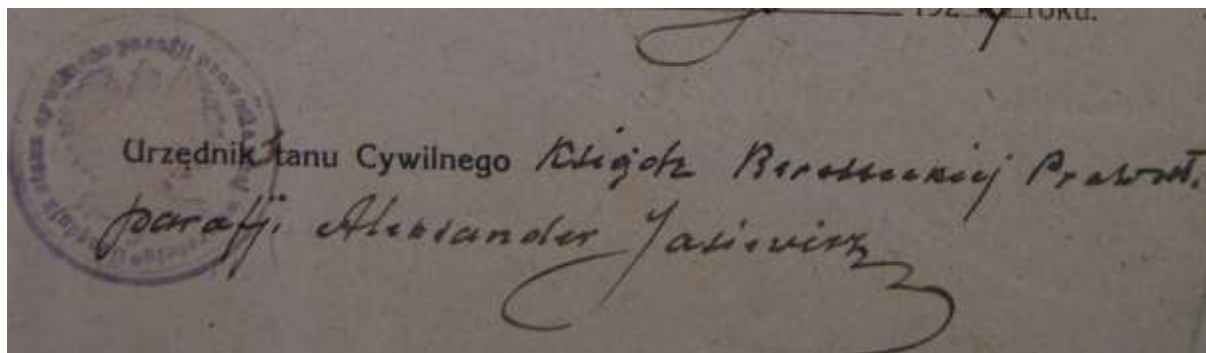
Następnie w siedzibach starostw odbywały się konferencje przedstawicieli władz centralnych i lokalnych z przedstawicielami ludności katolickiej i prawosławnej w sprawie ustalenia projektowanej sieci parafii prawosławnych. Na konferencji w Hrubieszowie ustalono listę cerkwi do utworzenia w powiecie hrubieszowskim (Bereść, Gdeszyn, Grabowiec, Horyszów Ruski). W sierpniu MWRiOP utworzyło tymczasowe parafie (wraz z filiami) prawosławne we wschodnich powiatach województwa lubelskiego⁷⁴.

12 kwietnia 1919 roku MWRiOP w Warszawie „chcąc zadość uczynić religijnym potrzebom ludności prawosławnej z Grabowca i Gdeszyna”, „po porozumieniu się z miejscowym komisarzem rządowym postanowiło oddać jej do użytku tymczasowo aż do ostatecznej decyzji w tych sprawach Ciał prawodawczych” cerkiew w Bereściu oraz poprosił „Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych o wydanie odpowiedniego zarządzenia miejscowym organom co do wydania kluczy od tej cerkwi upoważnionym przedstawicielom ludności prawosławnej”⁷⁵.

Na podstawie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Dóbr Państwowych „w przedmiocie ustanowienia zarządu państwowego nad majątkami i osadami pocerkiwnymi, znajdującymi się na obszarze byłego Królestwa Kongresowego” z 16 czerwca 1919 roku majątek cerkwi w Bereściu łącznie z cerkwią w Zaborcach został objęty zarządem państwowym przez Zarząd Okręgu Dóbr Państwowych w Radomiu⁷⁶.

22 października 1919 roku starosta hrubieszowski poinformował MWRiOP w Warszawie, że naprawa cerkwi w Bereściu wyniesie 100000 marek (wg kosztorysu opracowanego przez architekta powiatowego)⁷⁷.

Wg stanu na dzień 7 marca 1922 roku w gminie Grabowiec funkcjonowała jedna parafia prawosławna w **Bereściu**, mająca do dyspozycji cerkiew pochodzenia unickiego⁷⁸. Do parafii w Bereściu należały m.in. miejscowości: Grabowiec, Zaborce⁷⁹.

Odcisk 3 – Rok 1924, 5 lutego. Odcisk pieczęci Urzędnika Stanu Cywilnego Parafii Prawosławnej w Bereściu oraz podpis proboszcza tej parafii ks. Aleksandra Jasiewicza (z dokumentu ze zbiorów Andrzeja Karczmarczuka).

Parafia prawosławna Bereść w diecezji warszawsko-chełmskiej, -1925-

⁷⁴ Pelica KPL, s. 210.

⁷⁵ AAN MWRiOP, sygn. 2/14/0/5/866, k. 312.

⁷⁶ Monitor Polski 1919, Nr 135, s. 1.

⁷⁷ AAN MWRiOP, sygn. 2/14/0/5/866, k. 411.

⁷⁸ Pelica KPL, s. 233.

⁷⁹ AAL AKDL, Akta Kościoła w Gdeszynie, sygn. 61/IVb/21a, k. 57.

W 1925 roku diecezja warszawsko-chełmska składała się z sześciu dekanatów: bialskiego, biłgorajskiego, chełmskiego, hrubieszowskiego, tomaszowskiego i włodawskiego. W skład dekanatu hrubieszowskiego wchodziły parafie: Hrubieszów, **Bereść**, Czerniczyn, Dołhobyczów, Dubienka, Hostynne, Koniuchy, Łaziska, Matcze, Miętkie, Moniatycze, Siedliska, Szychowice, Strzyżów, Teratyn⁸⁰.

W 1931 roku prawosławni mieszkańcy Grabowca zwrócili się do MWRiOP z prośbą o przeniesienie ich z parafii Bereść do Grabowca, motywując to m.in. tym, że cerkiew w Bereściu została uszkodzona pociskami armatnimi i nie nadaje się do użytku⁸¹.

W 1933 roku do parafii **Bereść** należały następujące miejscowości: Bereść (wieś), Bereść (kolonia), Białowody (folwark), Dańczypol (wieś, kolonia), Gdeszyn (wieś, kolonia), Gdeszyn-Pniaki (kolonia, z gminy Mołodiatycze), Gliniska (wieś, z gminy Uchanie), Grabowczyk (wieś, folwark), Grabowiec, Grabowiec Góra (wieś), Hołużne, Ornatowice (wieś, folwark), Szerokie (wieś), Skibice (wieś, kolonia), Skierbieszów (wieś, folwark; z gminy Skierbieszów), Szystowice (wieś, folwark), Świdniki (kolonia, z gminy Miączyn), Świdniki (wieś, folwark; z gminy Miączyn), Żuków (z gminy Miączyn)⁸².

Odcisk 4 – Rok 1934, 20 maja. Odcisk pieczęci nagłówkowej proboszcz prawosławnej beresteckiej cerkwi (fragment dokumentu ze zbiorów Ryszarda Karczmarczuka).

2. Budowle parafii w Bereściu na przestrzeni zdarzeń

2.1. Cerkiew parafialna w Bereściu

/informacja w „Monografii parafii greckokatolickiej i prawosławnej w Grabowcu” oraz w „Monografii parafii św. Mikołaja w Grabowcu” – dodać lub tylko wskazać?/

2.2. Działki

Parafia posiadała 10,07 ha gruntów – według stanu na 16 marca 1927 roku, 0 ha według 1 stycznia 1939 roku (grunty zostały przekazane innym instytucjom)⁸³.

⁸⁰ IWL 1925, s. 122-124.

⁸¹ AAL AKDL, Akta (drugiego) Kościoła w Grabowcu, sygn. 61/IVb/26, k. 6.

⁸² Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej z oznaczeniem terytorialnie im właściwych władz i urzędów oraz urządzeń komunikacyjnych, 1933?, s. 79, 92, 309, 432, 440, 481-482, 530, 1202, 1546-1547, 1679, 1695, 1706-1707, 2039.

⁸³ Pelica KPL, s. 292.

3. Podstawowe informacje

3.1. Księgi metrykalne

3.2. Statystyka urodzeń, ślubów, zgonów

Tabela 4 – Statystyka urodzeń, ślubów, zgonów⁸⁴

Rok	Liczba			Rok	Liczba		
	urodzeń	ślubów	zgonów		urodzeń	ślubów	zgonów
1875	19 z 23			1911	35	7	15
1876	40	4	20				
1882	41	10	52				
1883							
1884							
1885	26	9	14				

4. Wykaz proboszczów, administratorów prawosławnej parafii w Bereściu

4.1. Chronologiczny wykaz proboszczów, administratorów

Tabela 5 – Chronologiczny wykaz proboszczów i administratorów parafii prawosławnej w Bereściu

L.p.	Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy w Bereściu
1	Jakub Syrojedom	ok. 25.03.1875-ok. 23.03.1876
2	Cyryl Iskrzycki, 1844	ok. 11.05.1876-ok. 26.05.1898
3	Emilian Omelianowicz, 1860-	ok. 13.06.1898-31.10.1906
4	Włodzimierz Iwanow, 1869-	po 01.11.1906-31.12.1906
5	Aleksander Hereminowicz (Gereminowicz), 1869-	01.01.1907-31.12.1914-
6	Aleksander Basa, -1924	1920-
7	Aleksander Jasiewicz (Jasijewicz)	23.11.1923-listopad 1924

⁸⁴ APL APPB, sygn. 35/1632/0/1.4/1; APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/1; APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/7; APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/10; APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/36;

L.p.	Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy w Bereściu
8	Jan Waliński, 1870-	16.02.1931-
9	Teofil Kowalczyk, 1882-	od 1928 (?), 05.03.1931-14.05.1931
10	Sergiusz Kostrycki, 1903-	-20.05.1934-20.09.1935
11	Dymitr Maksymiuk (Maksymiak)	-17.04.1934 ?

4.2. Alfabetyczny wykaz proboszczów, administratorów

Tabela 6 – Alfabetyczny wykaz proboszczów i administratorów parafii prawosławnej w Bereściu

L.p.	Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy w Bereściu
1	Aleksander Basa, -1924	1920-
2	Aleksander Hereminowicz (Gereminowicz), 1869-	01.01.1907-31.12.1914-
3	Cyryl Iskrzycki, 1844	ok. 11.05.1876-ok. 26.05.1898
4	Włodzimierz Iwanow, 1869-	po 01.11.1906-31.12.1906
5	Aleksander Jasiewicz (Jasijewicz)	23.11.1923-listopad 1924
6	Sergiusz Kostrycki, 1903-	1931-20.05.1934-20.09.1935
7	Teofil Kowalczyk, 1882-	od 1928 (?), 05.03.1931-14.05.1931
8	Dymitr Maksymiuk (Maksymiak)	-17.04.1934:
9	Emilian Omelianowicz, 1860-	ok. 13.06.1898-31.10.1906
10	Jakub Syrojadow	ok. 25.03.1875-ok. 23.03.1876
11	Jan Waliński, 1870-	16.02.1931-

5. Proboszczowie, administratorzy parafii greckokatolickiej w Bereściu

5.1. Basa Aleksander, -1924

Urodził się we wsi Suchowola (pow. zamojski). Nauczyciel Szkoły Początkowej w Suchowoli (10 lat)⁸⁵.

Mieszkał we wsi Motykały (-10.11.1919; pow. brzeski; Brześć Litewski; współcześnie Białoruś)⁸⁶.

20 listopada 1919 roku Minister WRiOP wydał dekret przydzielający ks. Aleksandra Basę na stanowisko tymczasowego duszpasterza w prawosławnej parafii w Bereściu. Uczynił to w odpowiedzi na podanie księdza z 5 lipca 1919 roku⁸⁷.

14 sierpnia 1921 roku wojewoda lubelski przyznał mieszkanie księdzu prawosławnemu w Bereściu w diakówce w Grabowcu⁸⁸.

⁸⁵ AAN MWRiOP, sygn. 2/14/0/5/866, k. 372-378.

⁸⁶ AAN MWRiOP, sygn. 2/14/0/5/866, k. 372-378.

⁸⁷ AAN MWRiOP, sygn. 2/14/0/5/866, k. 372-378.

⁸⁸ AAN MWRiOP, sygn. 2/14/0/5/866, k. 412.

Zmarł 24 listopada 1924 roku w Bereściu⁸⁹.

Żona: Zmarła i pochowana w Bereściu lub w Grabowcu.

5.2. Hereminowicz Aleksander (Gereminowicz), 1869-

Urodził się w 1869 roku (około).

Proboszcz parafii prawosławnej Dokudów (ok. 16.10.1897-ok.29.10.1898), Bereść (ok. 01.01.1907-31.12.1914-)⁹⁰.

Żona: Natalia z Waszkiewiczów. Urodziła się w 1877 roku (około), córka Michała.

Dzieci:

- Michał, 1898-. Urodził się 1 lipca 1898 roku we wsi Dokudów (parafia pr. Dokudów)⁹¹.
- Aleksander, 1909-. Urodził się 14 lipca 1909 roku w Bereściu (parafia pr. Bereść)⁹².
- Halina, 1910-1910. Urodziła się 11 marca 1910 roku w Bereściu (parafia pr. Bereść). Zmarła 26 września 1910 roku w Bereściu. Świadcami sporządzenia aktu zgonu byli: Jan Waszkiewicz (kandydat Prawosławnego Moskiewskiego Uniwersytetu) i Paweł Kobryń (nauczyciel z Bereścia)⁹³.

5.3. Iskrzycki Cyryl (Искриский Кирилл), 1844-, proboszcz

Urodził się w 1844 roku⁹⁴.

Duchowny greckokatolickiej diecezji przemyskiej (Galicja). Przyjechał do Cesarstwa Rosyjskiego (w 1876 lub przed 1876). Przyjął prawosławie⁹⁵.

Pleban prawosławnej parafii Bereść⁹⁶ (ok. 11.05.1876-ok. 26.05.1898)

Żona: Józefa Łodyńska⁹⁷.

Dzieci:

- Olga, 1878-. Urodziła się 30 sierpnia 1878 roku w Bereściu⁹⁸.
- Włodzimierz, 1880-1893. Urodził się 20 sierpnia 1880 roku w Bereściu. Zmarł 29 października 1893 roku w Bereściu⁹⁹.
- Aleksander, 1882-. Urodził się 10 sierpnia 1882 roku w Bereściu¹⁰⁰.
- Helena, 1885-. Urodziła się 2 marca 1885 roku w Bereściu¹⁰¹.
- Maria, 1886-. Urodziła się 21 lipca 1886 roku w Bereściu¹⁰².

⁸⁹ Pelica D, s. 393.

⁹⁰ PKLG 1906, s. 176; Chełmska, s. 218-219; APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/32; APL APPDokudów, sygn. 35/2203/0/1.4/22; APL APPDokudów, sygn. 35/2203/0/1.4/23; APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/33.

⁹¹ APL APPDokudów, sygn. 35/2203/0/1.4/23, k. 11/13.

⁹² APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/33, k. 13/22.

⁹³ APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/35, k. 20/33; APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/35, k. 46/21.

⁹⁴ APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/7, k. 14 (źródło wskazał Mateusz Skórzewski).

⁹⁵ GL 1876, Nr 247, s. 3.

⁹⁶ PKLG 1885, s. 76; PKLG 1887, s. 79; GL 1876, Nr 247, s. 3; APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/15; APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/23, k. 35/4; APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/1.

⁹⁷ APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/7, k. 14/27 (źródło wskazał Mateusz Skórzewski).

⁹⁸ APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/3, k. 17/23.

⁹⁹ APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/5, k. 12/22; APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/19, k. 48/19.

¹⁰⁰ APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/7, k. 14/27 (źródło wskazał Mateusz Skórzewski).

¹⁰¹ APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/10, k. 4/7 (źródło wskazał Mateusz Skórzewski).

¹⁰² APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/11, k. 9/22 (źródło wskazał Mateusz Skórzewski).

- Eugenia, 1887-. Urodziła się 15 grudnia 1887 roku w Bereściu¹⁰³.
- Piotr, 1889-1889. Urodził się 16 stycznia 1889 roku w Bereściu. Zmarł 4 lipca 1889 roku w Bereściu¹⁰⁴.
- Atanazy, 1890-. Urodził się 22 lutego 1890 roku w Bereściu¹⁰⁵.
- Mikołaj, 1891-. Urodził się 29 listopada 1891 roku w Bereściu¹⁰⁶.

5.4. Iwanow Włodzimierz, 1869-, administrator

Administrator parafii prawosławnej Bereść¹⁰⁷ (po 01.11.1906-31.12.1906).
Więcej zobacz: „Monografia parafii greckokatolickiej i prawosławnej w Grabowcu”.

5.5. Jasiewicz Aleksander (Jasijewicz)

Proboszcz parafii prawosławnej Chełm (04.09.1921-18.05.1923), Teratyn (18.05.1923-23.11.1923), Bereść (23.11.1923-listopad 1924)¹⁰⁸.

W listopadzie 1924 roku zostaje przeniesiony do województwa łuckiego¹⁰⁹.

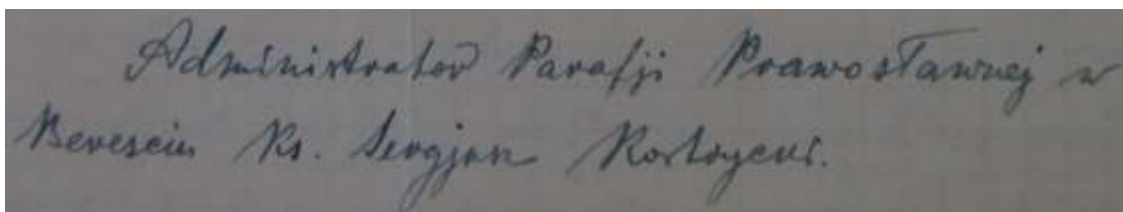
5.6. Kostrycki Sergiusz, 1903-

Urodził się 22 września 1903 roku w Krzemieńcu (na Wołyniu). Absolwent Seminarium Duchownego w Krzemieńcu, Studium Teologii Prawosławnej na Uniwersytecie Warszawskim (1927). Świecenia prezbiteratu otrzymał 6 października 1929 roku¹¹⁰.

Duchowny nieetatowy w Wereszynie (pow. hrubieszowski)¹¹¹.

Od 21 października 1929 roku przebywał w Międzyzlesiu (pow. bialski)¹¹².

Administrator parafii Bereść (-20.05.1934-25.09.1935)¹¹³.

A photograph of a handwritten signature in cursive script. The text reads: "Administrator Parafii Prawosławnej w Bereściu ks. Sergiusz Kostrycki." The signature is written in dark ink on a light-colored background.

Zdjęcie 1 – Rok 1934, 20 maja. Podpis ks. Sergiusza Kostryckiego (ze zbiorów Ryszarda Karczmarczuka).

25 września 1935 roku przeniesiony do diecezji wołyńskiej. Proboszcz parafii Nowodwór

¹⁰³ APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/12, k. 29/39 (źródło wskazał Mateusz Skórzewski).

¹⁰⁴ APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/14, k. 17/24, 41/6 (źródło wskazał Mateusz Skórzewski).

¹⁰⁵ APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/15, k. 5/7 (źródło wskazał Mateusz Skórzewski).

¹⁰⁶ APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/17, k. 2/4.

¹⁰⁷ APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/31, k. 19/9.

¹⁰⁸ Metryka śmierci parafianki z Bereścia wystawiona 5 lutego 1924 roku; IWL 1925, s. 123; Pelica D, s. 400-401.

¹⁰⁹ Pelica D, s. 400-401.

¹¹⁰ Pelica D, s. 403.

¹¹¹ Pelica D, s. 403.

¹¹² Pelica D, s. 403.

¹¹³ Pelica D, s. 403; Zaświadczenie administratora parafii z 20 maja 1934 roku o zapowiedziach (dokument ze zbiorów Ryszarda Karczmarczuka).

– Ośmichowicze (listopada 1935-; pow. kowelski)¹¹⁴.

5.7. Kowalczyk Teofil, 1882-

Urodził się 22 lipca 1882 roku w miejscowości Zabuze (pow. lubomelski). Absolwent Seminarium Nauczycielskiego w Jabłecznej. Świecenia prezbiteratu przyjął w 1911 roku¹¹⁵.

Protojerej w Otroczcu (pow. janowski, 29.02.1924 – objęcie stanowiska, 05.02.1925 – zatwierdzenie na stanowisku)¹¹⁶.

Proboszcz parafii Bereść (prawdopodobnie od 1928, Mołodiatycze, pow. hrubieszowski). Wobec sprzeciwu ludności zostaje przeniesiony do Bończy (pow. krasnostawski). 5 lutego 1931 roku zostaje wydana decyzja o pozostawieniu w Bereściu do 14 maja 1931 roku¹¹⁷.

Był żonaty, bezdzietny.

5.8. Maksymiuk (Maksymiak) Dymitr, 1897-

Urodził się 6 listopada 1897 roku w miejscowości Kałusz (woj. stanisławowskie). Absolwent gimnazjum w Rohatynie i we Wiedniu (1918), kursów teologicznych w Komedzie (1927/28). Świecenia prezbiteratu otrzymał 15 lutego 1928 roku¹¹⁸.

Rektor filii w Czernem, następnie w Radoszynie (pow. gorlicki, woj. krakowskie). Proboszcz parafii Matcze (pow. hrubieszowski, 14.05.1931-), Bereść (-17.04.1934). Następnie z dniem 17 kwietnia 1934 roku zostaje przeniesiony do diecezji wołyńskiej¹¹⁹.

5.9. Omelianowicz Emilian, 1860-

Urodził się w 1860 roku.

Proboszcz (настоятель) parafii prawosławnej Bereść¹²⁰ (ok. 13.06.1898-31.10.1906), Nowa Aleksandria¹²¹ (Puławy, 01.11.1906-).

Żona: Anna z Dorożyńskich. Urodziła się w 1870 roku (około).

Dzieci:

- Aleksandra, 1900-1900. Urodziła się 24 kwietnia 1900 roku w Bereściu. Zmarła 27 czerwca 1900 roku w Bereściu.
- Aleksandra, 1902-. Urodziła się 9 grudnia 1902 roku w Bereściu.
- Olga, 1906-. Urodziła się 29 sierpnia 1906 roku w Bereściu¹²².

Rodzina:

- ks. Józef Omelianowicz, patrz „Ogólny wykaz księży ...”.

¹¹⁴ Pelica D, s. 403.

¹¹⁵ Pelica D, s. 404.

¹¹⁶ Pelica D, s. 404.

¹¹⁷ Pelica D, s. 404.

¹¹⁸ Pelica D, s. 407.

¹¹⁹ Pelica D, s. 407.

¹²⁰ PKLG 1906, s. 178; CCZ 1906, Nr 22, s. 784; Kopia dokumentu z 29.01.1903 ze zbiorów Andrzeja Karczmarczuka; APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/23, k. 36/5; APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/31, k. 18/8.

¹²¹ PKLG 1906, s. 178; CCZ 1906, Nr 22, s. 784.

¹²² APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/28, k. 9/16, 37/10; APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/28, k. 11/16; APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/31, k. 15/23.

- Jan Omelianowicz¹²³ – urzędnik Ministerstwa Spraw Zagranicznych (-1900-).

5.10. Syrojedow Jakub

Proboszcz parafii Bereść¹²⁴ (ok. 25.03.1875-ok. 23.03.1876).

5.11. Waliński Jan, 1870-

Urodził się 25 marca 1870 roku w Kryłowie (pow. hrubieszowski), narodowości rosyjskiej, obywatelstwo polskie (otrzymał 07.05.1931). W 1889 roku ukończył Seminarium Duchowne w Chełmie. Święcenia prezbiteratu otrzymał w 1912 roku lub 7 lutego 1923 roku¹²⁵.

Przed pierwszą wojną światową do 1914 roku był kapłanem w Teratynie (pow. hrubieszowski). Wówczas otrzymał odznaczenie cesarskie za wybitne kaznodziejstwo. Z bieżęstwa w Rosji powrócił do Polski prawdopodobnie w 1922 roku¹²⁶.

Psalmista w Suchawie (pow. włodawski, 1922-27.02.1923).

Proboszcz parafii Suchawa (28.02.1923-), Strzyżów (pow. hrubieszowski, 17.11.1924-). Duchowny w powiecie radzyńskim (przez kilka miesięcy), Teratynie (pow. hrubieszowski, na przełomie 1929 i 1930).

Proboszcz parafii Bereść (16.02.1931-)¹²⁷.

Żonaty, pięcioro dzieci¹²⁸.

6. Powołania z parafii Bereść

6.1. Boniecki Michał, 1871-, dziekan tomaszowski, bialski

Urodził się 10 grudnia 1871 roku w Bereściu (parafia r.g. Bereść), syn Emiliana (patrz diacy) i Marianny z Grünów małżonków Bonieckich. Ochrzczony i bierzmowany 12 grudnia 1871 roku w cerkwi r.g. w Bereściu przez administratora tej cerkwi ks. Jana Śmigielskiego. Rodzicami chrzestnymi byli: Jan Thor (właściciel ziemski z osady Grabowiec) i Eudokia Boniecka oraz Piotr Thor (właściciel ziemski w osadzie Grabowiec) i Katarzyna Thor¹²⁹.

Absolwent Seminarium Duchownego w Chełmie (1887). Święcenia prezbiteratu otrzymał w 1899 roku¹³⁰.

Z bieżęstwa powrócił na teren województwa lubelskiego

Proboszcz parafii Tomaszów Lubelski i dziekan tomaszowski (01.10.1919/nominacja MWRiOP-)¹³¹.

Proboszcz parafii w Nosów (pow. białskopodlaski) i dziekan bialski (20.05.1935-05.11.1935)¹³².

¹²³ APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/28, k. 9/16, 37/10.

¹²⁴ APL APPB, sygn. 35/1632/0/1.4/1; APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/1.

¹²⁵ Pelica D, s. 416.

¹²⁶ Pelica D, s. 416.

¹²⁷ Pelica D, s. 416.

¹²⁸ Pelica D, s. 416.

¹²⁹ APL APGB, sygn. 35/1619/0/2.4/61, k. 16/23.

¹³⁰ Pelica D, s. 394.

¹³¹ Pelica D, s. 394.

¹³² Pelica D, s. 394.

Protojerej.

Z dniem 5 listopada 1935 roku zostaje przeniesiony do diecezji wołyńskiej¹³³.

7. Diacy, psalmiści, lektorzy

7.1. Wykaz diaków, psalmistów, lektorów Bereść

Tabela 7 – Wykaz diaków prawosławnej cerkwi parafialnej w Bereściu

Imię/imiona i nazwisko	Okresy pracy/funkcja (biogramy w GSB)
Emilian Boniecki	-1876-1887-; lektor, psalmista
Aleksander Borkowski	-1906-; psalmista
Stefan Semeniuk	; psalmista
Grzegorz Matwiejczuk	; diak, psalmista
Józef Szuba	-20.05.1934-; diak, psalmista

8. Cmentarze grzebalne w Bereściu

Na terenie miejscowości Bereść znajdują się trzy nieczynne cmentarze, przy czym dwa, tj. wojenny i greckokatolicki/prawosławny sąsiadują ze sobą.

8.1. Cmentarz wojenny w Bereściu, nieczynny

Cmentarz leży przy powiatowej drodze Grabowiec-Hrubieszów. Na tym cmentarzu, co najmniej w 1915 roku, zostali pochowani żołnierze z I wojny światowej, którzy zginęli w walkach na froncie Grabowiec-Bereść. Ponadto zostali pochowani we wrześniu 1939 roku żołnierze Armii Czerwonej bądź polscy policjanci.

W 1987 roku cmentarz został wpisany do rejestru zabytków pod numerem A/403.

8.2. Cmentarz greckokatolicki i prawosławny w Bereściu, nieczynny

Cmentarz leży przy powiatowej drodze Grabowiec-Hrubieszów. Cmentarz greckokatolicki a następnie prawosławny powstał z chwilą utworzenia w miejscowości parafii unickiej. W 1875 roku, po likwidacji Kościoła greckokatolickiego i utworzeniu w jego miejsce Cerkwi prawosławnej, cmentarz był wykorzystywany przez prawosławnych.

Na cmentarzu znajduje się kilka niekompletnych względnie niszczonech nagrobków (najstarszy z 1879 roku, najmłodszy z 1912 roku).

8.3. Cmentarz prawosławny w Bereściu, nieczynny

Drugi cmentarz został założony przez prawosławnych, grzebano tam zmarłych co najmniej w latach 1937-1944¹³⁴. Cmentarz leży naprzeciw cmentarza pierwszego ale po drugiej stronie drogi i jest oddalony od drogi Grabowiec-Hrubieszów o około 100 m.

¹³³ Pelica D, s. 394.

¹³⁴ M.in. informacje z ocalałych tablic nagrobnych.

Na cmentarzu znajdują się mogiły Ukraińców poległych w marcu 1944 roku podczas akcji oddziałów AK i BCh na wioskę Bereść traktowaną jak bazę UPA. Obecnie jest osiem mogił. Według wspomnień uczestników akcji zginęło do trzystu osób a według ukraińskich źródeł do ośmiuset¹³⁵.

/zdjęcie/

W **2012** roku cmentarz został uporządkowany przez grupę prawosławnych, która przyjechała do Grabowca.

/zdjęcie/

Na początku czerwca **2013** roku cmentarz został ogrodzony. Na cmentarzu postawiono pomnik – krzyż.

/zdjęcie/

Na przedłużeniu krzyża widnieje napis po ukraińsku:

„Всім Українським мешканцям села Бересть від часу заснування,
до трагічних днів 1943-1944.

Святий Боже!

Ти знаєш їх всі імена,
згадай про них у своєму Царстві!

Нащадки”

„Wszystkim Ukraińskim mieszkańcom wsi Bereść od jego powstania,
do tragicznych dni 1943-1944,

Święty Boże!

Ty znasz ich wszystkich z imienia,
pamiętaj o nich w swoim Królestwie!

Spadkobiercy”

Po lewej stronie następujący napis:

„Не вбивай

II. мойс. 20.13”

„Nie zabijaj

II Księga Mojżeszowa (Księga Wyjścia) 20.13”

9. Bibliografia

W załączeniu.

¹³⁵ Krajewski Kazimierz, „Ukraińskie miejsca pamięci narodowej na terenie Polski” w – Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej Nr 7-8/2010, Kraków, 2010, s. 131.